

แนะนำหนังสือ

รัชตพงศ์ มะลิทอง*

ภิกษา กิตติโกวิท, สงครามและความรักของสามชั่วคน ของ โอเวน แมททิวส์.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สันสกฤต, ๒๕๕๔. ๔๖๔ หน้า. ภาพประกอบ

* อักษรศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สงครามและความรักของสามชั่วคน : *Stalin's Children : Three Generation of Love and War* งานเขียนของโอเวน แมททีวส์ (แปลโดย วิชาดา กิตติโกวิท) เป็นบันทึกของผู้เขียนที่เล่าถึงชีวิตของคนสามรุ่นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โซเวียต-รัสเซีย เนื้อหาเริ่มตั้งแต่ปลายทศวรรษ ๑๙๒๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ โจเซฟ สตาลิน ขึ้นมาใช้อำนาจสูงสุดในสหภาพโซเวียต ไปจนถึงช่วงสมัยหลังสหภาพโซเวียตล่มสลายไปแล้ว หนังสือเล่าถึงเรื่องราวของคนสามรุ่นโดยเริ่มจากรุ่นตา-ยาย บิดา-มารดา จนมาถึงชีวิตของตัวเอง ในช่วงสมัยการกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองอย่างรุนแรงในสมัย สตาลิน ส่งผลให้คนรุ่นตา-ยายจำนวนมากต้องโทษในฐานผู้คิดทรยศต่อชาติ ซึ่งมลินดังกล่าวได้ติดตัวสมาชิกในครอบครัวเป็นเวลายาวนานกว่าความผิดของผู้ต้องโทษเสียเอง อย่างไรก็ตาม ในปลายทศวรรษที่ ๑๙๕๐ ในสมัยการปกครองของนิกิตา ครุชชอฟซึ่งดำเนินนโยบายล้มล้างอิทธิพลสตาลิน ครุชชอฟได้คืนสถานภาพทางสังคมและการเมืองและฟื้นฟูเกียรติประวัติของผู้ที่ถูกกวาดล้าง ผู้เขียนเล่าถึงเรื่องราวความรักของบิดาชาวอังกฤษและมารดาชาวรัสเซียอันเป็นความรักต้องห้ามในสมัยที่มานเหล็กแห่งสงครามเย็นยังคงปิดกั้นโลกแห่งประชาธิปไตยกับโลกสังคมนิยม บุคคลทั้งสองใช้เวลายาวนานกว่าครึ่งทศวรรษในการต่อสู้เพื่อจะมีชีวิตร่วมกันจนประสบความสำเร็จในท้ายที่สุด ส่วนเรื่องราวของคนรุ่นที่สามหรือตัวผู้เขียนเองนั้นเป็นเรื่องราวของรัสเซียในช่วงเวลาแห่งการปรับตัว หลังสิ้นสมัยสหภาพโซเวียตและลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ถูกถอนรากถอนโคนไปแล้ว สังคมรัสเซียที่ผู้เขียนเล่าถึงเป็นสังคมที่ไร้ระเบียบ เต็มไปด้วยความวุ่นวายและไร้แก่นสารเป็นอย่างยิ่ง ผู้คนเองก็ไร้ซึ่งเป้าหมายและแนวทางในการดำรงชีวิต

เรื่องราวในสมัยรุ่นตา-ยายของผู้เขียนเป็นช่วงสมัยที่ โจเซฟ สตาลินพยายามพัฒนาสหภาพโซเวียตให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เข้มแข็ง และเป็นรัฐสังคมนิยมที่ยิ่งใหญ่หนึ่งเดียวตามแนวคิด “สังคมนิยมในประเทศเดียว” รัฐบาลโซเวียตเร่งดำเนินนโยบายเพื่อสร้างแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้นหลาย ๆ แห่งทั่วประเทศ และให้มีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมหาศาลเพื่อให้หล่อเลี้ยงผู้คนตามแหล่งอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขณะเดียวกันรายได้จากการขายผลผลิตดังกล่าวก็จะนำไปซื้อเครื่องจักรสำคัญจากต่างประเทศเพื่อนำเข้ามาพัฒนาอุตสาหกรรมภายใน หนังสือกล่าวถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีฉบับแรก (The First Five Year Plan, 1928-1932) ซึ่งกำหนดให้มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้นทุกหัวระแหงในโซเวียต อุตสาหกรรมขนาดใหญ่อัน

ทันสมัยได้ทยอยปรากฏให้เห็นตลอดระยะเวลาของแผนเป็นต้นว่า อุตสาหกรรมการสร้างอากาศยาน รถแทรกเตอร์ (ซึ่งในหนังสือกล่าวว่ตาบอริสของผู้เขียนเป็นหัวหน้าการก่อสร้างและควบคุมโรงงานดังกล่าว) รถยนต์ และเครื่องมือกลอื่น ๆ ในขณะที่ด้านเกษตรกรรมนั้น มีการนำระบบนารวม (Collectivization) มาใช้เพื่อให้รัฐสามารถเก็บผลผลิตทางการเกษตรได้เพิ่มมากขึ้น

ตาบอริส ปีคอฟเป็นหนึ่งในสมาชิกซึ่งได้รับคำสั่งให้เป็นผู้ควบคุมการสร้างโรงงานผลิตรถแทรกเตอร์ในยูเครน มีการเกณฑ์ชาวนามาเป็นแรงงานก่อสร้างโรงงาน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลที่จะเปลี่ยนชาวนาที่เป็นแรงงานกรรมกร และเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดให้เชื่อมั่นในลัทธิสังคมนิยม ในระหว่างการทำงานมีการกล่าวอ้างถึงกวีนิพนธ์ ค้าขวัญ หรือสุนทรพจน์ที่เน้นเชิดชูลัทธิคอมมิวนิสต์ และสหภาพโซเวียต เพื่อปลุกกระตือรือร้นทางความคิดและสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้ประชาชนสละแรงกายเพื่อพัฒนาแผ่นดินเกิดให้เป็นรัฐสังคมนิยมอันยิ่งใหญ่ เรื่องราวดังกล่าวตรงกับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาที่รัฐบาลดำเนินการปฏิวัติทางวัฒนธรรม รัฐบาลสนับสนุนนักเขียนให้สร้างสรรค์ผลงานเพื่อเชิดชูพรรคและอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างต่อเนื่อง ทั้งพยายามสร้าง “วีรชนโซเวียตใหม่” (New Soviet Man) ที่จิตวิญญาณเต็มเปี่ยมไปด้วยไฟแห่งการปฏิวัติเพื่อนำพาประเทศไปสู่ปลายทางแห่งสังคมนิยม หนังสือกล่าวถึง “การแข่งขันกันทำงานแบบสังคมนิยม” (Socialist Competition) ในโรงงานอีกด้วย โดยคนงานต่างแข่งกันผลิตอัฐูในปริมาณที่มากที่สุดความสามารถของแต่ละคน แต่แต่ละคนจะแข่งขันทำงานอย่างสุดพละกำลังเพื่อให้ได้ปริมาณงานมากที่สุดเท่าที่จะทำได้และเพื่อให้งานสำเร็จอย่างรวดเร็วด้วยความเชื่อว่าจะช่วยให้โซเวียตก้าวไปสู่ความยิ่งใหญ่ได้เร็วขึ้น

แม้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกจะบรรลุผลสำเร็จตามความคาดหมาย สหภาพโซเวียตเปลี่ยนจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ต่อมา รัฐบาลได้กำหนดแผนพัฒนาฯ อีกหลายฉบับซึ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมแต่ล้มเหลวในการพัฒนาด้านเกษตรกรรม ชาวนาต่อต้านนโยบายนารวมด้วยการฆ่าปลูศสัตว์ที่ตนเลี้ยง กักตุนพืชผลทางการเกษตร หรือไม่ก็ทำลายทิ้ง มีการทำสงครามทางชนชั้นระหว่างรัฐบาลกับพวกชาวนารวย (Kulak) ที่มักกักตุนผลผลิตไว้เสียเอง ผลผลิตทางการเกษตรที่เก็บจากชนบทเพื่อนำมาหล่อเลี้ยงผู้คนในเมืองอุตสาหกรรมใหญ่ หรือส่งออก ส่งผลให้

ไม่มีผลผลิตหลงเหลืออยู่ในชนบท ผู้คนต้องเผชิญกับความอดอยาก หาทานออกด้วยการอพยพเข้าเมืองเพื่อหวังที่จะหลุดพ้นจากสภาพอันแร้นแค้น บ้างต้องกลายเป็นหัวขโมยตามโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ความอดอยากยังทำให้เกิดการต่อต้านรัฐบาล และทำให้การจลาจล รัฐบาลต้องใช้กำลังปราบปราม และจับกุมก่อนเนรเทศไปทำงานหนักที่ไซบีเรียหรือส่งเข้าค่ายกักกัน (Gulag) หนังสือให้ภาพความอดอยากได้อย่างชัดเจนเป็นต้นว่าเหตุการณ์ที่ชาวนาคนหนึ่งจำต้องฆ่าบุตรของตนเองแล้วนำเนื้อมาฆ่าและขายในตลาดเพื่อให้ได้เงินประทังชีวิต เป็นภาพเหตุการณ์ที่น่าสยดสยอง และสะท้อนสภาพสังคมที่ผู้คนขาดสติ ขาดสติจนสามารถทำอะไรที่เลวร้ายได้ง่าย ตาบอริสจึงเริ่มตระหนักถึงความผิดพลาดในนโยบายของสตาลิน และความคิดเห็นที่ขัดแย้งดังกล่าวได้นำภัยมาสู่ชีวิตและครอบครัวของตาบอริสในเวลาต่อมา

หนังสือกล่าวถึงการกวาดล้างครั้งใหญ่ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยสตาลิน เมื่อตาบอริสเริ่มต่อต้านนโยบายของสตาลินและแสดงความไม่พอใจอย่างเปิดเผยด้วยการสนับสนุน เซียร์เกย์ คีรอฟคู่แข่งทางการเมืองคนสำคัญของสตาลิน หนังสือบอกเล่าเรื่องราวการกวาดล้างกลุ่มต่อต้านนโยบายสตาลินอย่างชัดเจนในแง่ที่บุคคลที่ต่อต้านไม่เพียงจะถูกลงโทษอย่างหนัก ครอบครัวก็จะมีมลทินความผิดด้วย แม้ครอบครัวของตาบอริสจะไม่ถูกประหารชีวิต แต่ก็ถูกสังคมนิยมตราว่าเป็นลูก-หลานของคนทรยศต่อชาติ หนังสือพยายามชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญคือ ผู้ถูกจับกุมรวมทั้งตาบอริสต่างยอมรับต่อคำตัดสินของทางพรรคอย่างดูเชณี ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งอุดมการณ์และศักดิ์ศรีของพรรคไว้ โดยพวกเขาเชื่อว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นความผิดพลาดของพรรคและความผิดพลาดดังกล่าวจะได้รับการแก้ไขในเวลาต่อมา ผู้วิจารณ์เห็นว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นน่าสนใจเพราะผู้คนรับรู้ถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น แต่ไม่มีใครต่อต้าน ตาบอริสซึ่งถูกยึดเย็ดข้อหาทรราชโดยมีโทษประหารชีวิตก็ยอมรับโทษตามข้อกล่าวหาโดยดูเชณีเพื่อให้พรรคและผู้นำดำรงต่อไปได้โดยปราศจากมลทิน หรือแม้แต่ขายมรดก บ้าเลนีนาและมารดาของผู้เขียนซึ่งต่างตกเป็นจำเลยสังคมจากข้อหาเท็จของรัฐแต่ไม่มีใครจะออกปากตัดพ้อต่อว่าสตาลินหรือรัฐบาลโซเวียตถึงความอยุติธรรมที่ได้รับ ทุกคนต่างถูกครอบงำด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิการบูชาบุคคล (Cult of Personality) อย่างเข้มข้น พวกเขายังคงยกย่องสรรเสริญสตาลินและอุดมการณ์คอมมิวนิสต์โดยที่ไม่ตระหนักว่าสิ่งดังกล่าวได้พรากชีวิตบุคคลซึ่งเป็นที่รักในครอบครัวไป และยังทำให้ชีวิตของผู้ที่อยู่เบื้องหลังต้อง

เผชิญกับความยากลำบากในการดำรงชีวิต

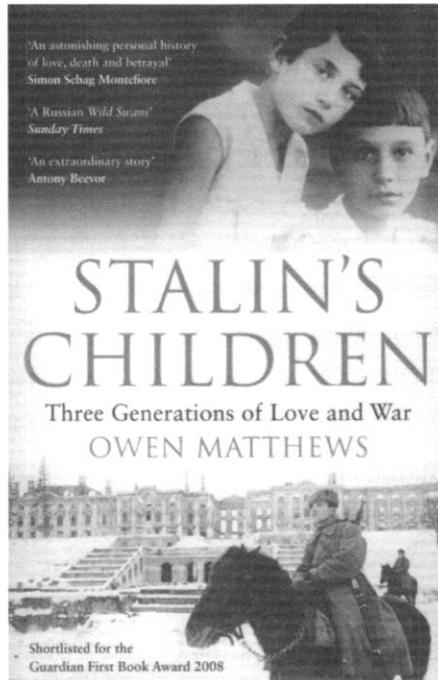
ส่วนเรื่องราวในรุ่นบิดา-มารดาของผู้เขียนนั้น แม้ส่วนใหญ่จะเล่าถึงเรื่องราวของการต่อสู้ของชายอังกฤษและสาวโซเวียตเพื่อให้ได้แต่งงานกันในท้ายที่สุด แต่ก็ให้ภาพสภาพสังคมของโซเวียตได้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปฏิบัติงานของหน่วยตำรวจลับ KGB ซึ่งมักคอยสอดส่องการเคลื่อนไหวของชาวต่างชาติและประจำการอยู่ทั่วทุกแห่งในสหภาพโซเวียต วิถีชีวิตของชาวโซเวียตโดยเฉพาะในกรุงมอสโกที่ยังคงมีมาตรฐานต่ำกว่าของโลกตะวันตก ผู้คนอาศัยแออัดในห้องเล็ก ๆ ของอาคารชุด สินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นขาดแคลนและอื่น ๆ แม้ญาติฝ่ายแม่ของผู้เขียนจะมีเงิน หรือкупองซื้อสินค้า แต่ก็ไม่สามารถหาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นได้ มีปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในหมู่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของโซเวียตซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่ฟุ้งเฟ้อ มีที่พักและชีวิตที่หรูหรา ในขณะที่ประชาชนโดยทั่วไปยากไร้แร้นแค้น

การที่รัฐบาลพยายามควบคุมทางปัญญาของประชาชนเป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่สะท้อนเรื่องราวในสมัยของบิดา-มารดาของผู้เขียน หนังสือกล่าวถึงหน้าที่การงานของมารดาผู้เขียนที่ทำงานในสถาบันมาร์กซ์-เลนิน มีการกล่าวถึงการเผาทำลายหนังสือ-ตำรา ต้องห้ามที่ถือเป็นภัยต่อความคิดประชาชน ในขณะที่เรื่องราวของฝ่ายบิดาก็กกล่าวถึงงานเขียนเล่มสำคัญของบอริส ปาสเตอร์แนค และอะเล็กซานเดอร์ ซอลเจนิซซินซึ่งทางการโซเวียตเห็นว่าเป็นงานเขียนดังกล่าวเป็นภัยต่อความมั่นคง หนังสือกล่าวถึง Dr.Zhivago ของปาสเตอร์แนคที่มีเนื้อหาเชิงลบลัทธิคอมมิวนิสต์ ส่วน Gulag Archipelago ของซอลเจนิซซินว่าด้วยเรื่องราวของค่ายกักกันอันทรหด ทั้ง Dr.Zhivago และ Gulag Archipelago รวมทั้งงานเขียนอีกจำนวนมากของนักเขียนทั้งสองต่างถูกทางการสั่งห้ามเผยแพร่และจำหน่าย ทั้งห้ามประชาชนอ่านหนังสือเล่มดังกล่าวอีกด้วย การควบคุมทางปัญญาดังกล่าวทำให้บิดาของผู้เขียนต้องถูกบีบให้ลาออกจากงานที่สถานทูต เนื่องจากเขาลักลอบส่งงานเขียนของปาสเตอร์แนคออกไปเผยแพร่นอกสหภาพโซเวียต

หนังสือกล่าวถึงเรื่องสงครามจรรยาผ่านการดำเนินงานของหน่วยเคจีบี บิดาของผู้เขียนเป็นคนถือเล็กเชย์ ซุนด์ซอพ ผู้ปฏิบัติงานเคจีบีพยายามดึงเข้าสู่เครือข่ายงานจารกรรมเพื่อขยายเครือข่ายงานให้กว้างมากขึ้นซึ่งบิดาของผู้เขียนได้ตอบปฏิเสธไป ส่งผลให้หน่วย KGB หาทงเลนงานบิดาของผู้เขียน ซึ่งในท้ายที่สุดบิดาของผู้เขียนถูกรัฐบาลโซเวียตเนรเทศออกนอกประเทศเพียงลำพัง โดยมารดาของผู้เขียนซึ่งเป็นชาวรัสเซีย

ไม่ได้รับสิทธิให้ออกนอกประเทศด้วย เมื่อกลับถึงอังกฤษ สิ่งที่เป็นบิดาของผู้เขียนกระทำคือ พยายามเรียกร้องให้ทางไซเวียตอนุญาตให้ภรรยาเดินทางออกจากสหภาพไซเวียตได้ เขาเรียกร้องให้นำชื่อภรรยาเป็นส่วนหนึ่งในบัญชีรายชื่อซึ่งเป็นเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนตัวประกันระหว่างสายลับไซเวียตที่อังกฤษจับได้กับชาวอังกฤษซึ่งถูกไซเวียตจับ บิดาของผู้เขียนต้องใช้ความพยายามในการผลักดันข้อเรียกร้องของตนผ่านสื่อสารต่าง ๆ ทุกช่องทาง จนรัฐบาลอังกฤษยอมรับข้อเรียกร้องดังกล่าวในเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนตัวประกันสายลับกับทางไซเวียตอันนำมาซึ่งอิสรภาพของตัวประกันชาวอังกฤษและคนรักชาวรัสเซีย การกล่าวถึงเรื่องราวของสายลับ จารชน แสดงให้เห็นว่าบทบาทและเรื่องราวของจารชนในช่วงสงครามเย็นมีส่วนสำคัญในการวางแผนทางการเมืองการต่างประเทศได้เป็นอย่างดี หลายประเทศต่างมีจารชนปฏิบัติการโจรกรรมข้อมูลในต่างแดนเป็นจำนวนมาก และการแลกเปลี่ยนตัวประกันก็ได้เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวแต่เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้ง การแลกเปลี่ยนตัวประกันครั้งสำคัญเกิดขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๖๐ เมื่อนักบินอเมริกัน ฟรานซิส แกรี่ เพาเวอร์ ถูกจับกุมในเหตุการณ์ยู ๒ ขณะทำการบินสอดแนมในไซเวียต เขาถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา ๑๐ ปี แต่ต่อมาได้รับการปล่อยตัวเมื่อมีการตกลงระหว่างรัฐบาลอเมริกันกับไซเวียตเพื่อแลกตัวเขากับรูดอล์ฟ อเบล สายลับไซเวียตซึ่งสหรัฐฯ จับกุมได้ ใน ค.ศ. ๑๙๖๒

ส่วนรัสเซียในสมัยของผู้เขียน เป็นสังคมที่แตกต่างจากในสมัยรุ่นตา-ยาย และบิดา-มารดา อย่างสิ้นเชิง รัสเซียที่ผู้เขียนได้พบเห็นนั้นเป็นรัสเซียที่ปราศจากร่มเงาของสหภาพไซเวียตและลัทธิคอมมิวนิสต์ ผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเสมือนนกที่เพิ่งหัดบิน หลังจากถูกขังไว้ในกรงเป็นเวลานาน ต่างไร้จุดหมายในการดำรงชีวิตเนื่องจากในอดีตพวกเขา มีรัฐบาลคอมมิวนิสต์คอยชี้นำทางและวางกฎกรอบในการดำเนินชีวิต ประชาชนจึงมีหน้าที่เพียงรับฟังและนำไปปฏิบัติอย่างเคร่งครัด กฎระเบียบที่ไซเวียตและคอมมิวนิสต์มีต่อประชาชนเป็นเวลากว่า ๗๔ ปีได้หายไปในช่วงข้ามคืน รัสเซียกลายเป็นประเทศที่ไร้กฎระเบียบ เกิดความวุ่นวายในสังคม หนังสือกล่าวถึงการฆาตกรรมที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ โดยที่ตำรวจไม่สามารถจับผู้ก่อเหตุได้ ขณะเดียวกันกฎหมายที่ออกมาก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้คนที่ควร เช่นกฎหมายจราจรที่มีผู้ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับ โดยตำรวจจราจรไม่สามารถทำอะไรได้เลย การเปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจจากแบบสังคมนิยมเป็นเสรีนิยมในเวลาอันรวดเร็วยังส่งผลให้เกิดความโกลาหลปั่นป่วนตามเมืองใหญ่ ๆ

มีการกล่าวถึงเหตุการณ์ภายหลังการประกาศลอยตัวค่าเงินของประธานาธิบดีบิลคลินตัน ซึ่งทำให้ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในขณะที่ผู้คนกลับไม่มีเงินพอเพื่อซื้อสินค้า ขอทาน คนเร่ร่อน โสเภณี โจรขโมย เด็กติดยา จึงเคลื่อนเมืองโดยเฉพาะที่กรุงมอสโก คนยากจนต้องประทังชีวิตตนเองด้วยการขอทานตามสถานีรถไฟ และใช้บริเวณใต้ชานชาลาสถานีรถไฟเป็นที่พักอาศัยชั่วคราว ผู้เขียนสะท้อนภาพความล้มเหลวของรัสเซียสมัยใหม่ได้ค่อนข้างชัดเจน

ผู้เขียนได้นำเสนอเรื่องราวความตื่นตัวทางความคิดของประชาชนที่จะรับรู้ข้อมูลและเรื่องราวที่อดีตสหภาพโซเวียตได้ปกปิดพวกเขามาโดยตลอด หนังสือกล่าวถึงนายยูริ อาฟานาซีเยฟเพื่อนเก่าของมารดาผู้เขียน ซึ่งได้จัดการบรรยายเกี่ยวกับลัทธิสตาลินขึ้น และได้รับความสนใจอย่างมากจากชาวรัสเซีย เนื่องจากคนเหล่านี้กระหายที่จะรับรู้ข้อมูลในอดีตซึ่งถือเป็นเรื่องต้องห้าม มีการกล่าวถึงสงครามกลางเมืองระหว่างรัสเซียกับเชชเนีย (Chechnya) ซึ่งเป็นดินแดนที่มีชาวมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมากและต้องการเป็น

อิสระจากรัสเซีย (สงครามครั้งที่หนึ่งเกิดใน ค.ศ. ๑๙๑๔ และสงครามครั้งที่สองเริ่มใน ค.ศ. ๑๙๓๙) ผู้เขียนให้ภาพที่ชัดเจนของสงครามเมืองผ่านสภาพบ้านเมืองที่พังพินาศ ท้องถนนเต็มไปด้วยซากศพ สงครามการเมืองครั้งนี้นับเป็นการรบที่นองเลือดที่รุนแรงที่สุด ภายหลังจากล่มสลายของสหภาพโซเวียต

หนังสือเล่มนี้ให้ภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียด แม้จะเป็นบันทึกเรื่องราวชีวิตของคนในครอบครัวธรรมดาครอบครัวหนึ่ง แต่ในทุกบรรทัดของเรื่องราวจะมีข้อมูลทางประวัติศาสตร์สอดแทรกอยู่ ซึ่งสามารถนำมาอ้างอิงได้ การบรรยายสภาพสังคม เศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตในแต่ละสมัยยังสร้างความเข้าใจในเรื่องราวยุคนั้น ๆ ได้ดีมากทีเดียว เนื้อหาที่ผู้วิจารณ์ชื่นชอบมากที่สุดเป็นเรื่องราวในสมัยสตาลินที่ถ่ายทอดได้ดีและน่าสนใจ ทั้งเรื่องราวดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญต่อตัวละครเอกแต่ละตัวในหนังสือ การที่ต้องเผชิญกับความโหดร้ายทารุณในสมัยสตาลินของทั้งยายมารธา ป้าเลนินา และมารดาของผู้เขียนได้ส่งผลให้ลักษณะนิสัยของบุคคลทั้งสามเปลี่ยนแปลงไปตลอดชีวิต ความหวาดกลัวต่อความไม่แน่นอน ความโศกเศร้าต่อการสูญเสียบุคคลที่รัก และทรัพย์สิน ความยากลำบากในการดำรงชีวิตในค่ายกักกันและสถานสงเคราะห์ ล้วนส่งผลกระทบต่อจิตใจของตัวละครทั้งสามจนไม่อาจกลับมาใช้ชีวิตดั้งเดิมก่อนที่จะเกิดการกวาดล้างครั้งใหญ่ได้ การที่ยายมารธาซึ่งต้องเผชิญชีวิตอันแสนทารุณในค่ายกักกันเป็นเวลากว่าสิบปี ช่วงเวลาของการเป็นเด็กกำพร้าของป้าเลนินาและมารดาของผู้เขียน วันเวลาอันขมขื่นในอดีตนี้ได้สร้างบาดแผลใหญ่ในจิตใจของคนทั้งสามซึ่งไม่มีทางที่จะเยียวยาให้หายได้ ชื่อหนังสือ *Stalin's Children* จึงเหมาะสมกับเรื่องราวและเหตุการณ์ เพราะทุกการกระทำของ “ลุงโจ” ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตลูก ๆ หลาน ๆ ของลุงโจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในเวลาต่อมา ผู้ที่สนใจในประวัติศาสตร์โซเวียตสมัยสตาลิน นวนิยายการเมืองหรือวรรณกรรมเชิงประวัติศาสตร์จึงไม่อาจมองข้ามหนังสือเล่มนี้ไปได้

